

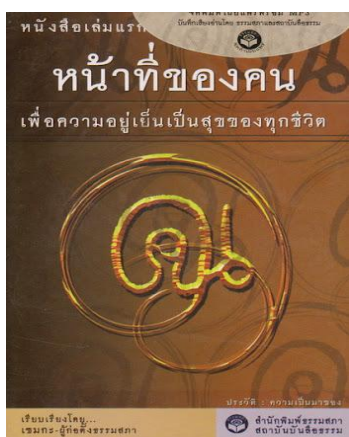
The Duties of Human Beings: A Book Review

Phra Khru Phisutthammaphirat (Patipano)¹ and Sirirote Namsena²

Received: February 06, 2024

Revised: June 05, 2024

Accepted: June 05, 2024

ผู้เขียน: เขมกะ-ผู้ก่อตั้งธรรมสภา

จำนวน: 204 หน้า

ปีที่พิมพ์: 2550

ครั้งที่พิมพ์: 1

สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม

Abstract

This book review, "The Duties of Human Beings" aims to study the duties of human beings. Khemaka, the founder of the Dhamma Sabha, described sixteen duties of human beings. The word "human being" is divided into three levels: outsiders, insiders, and those within humanity. Duty is something that must be done. Human beings are those with noble hearts. Parents teach their children not to do evil; all children must obey their parents' teachings. Teachers impart knowledge; students

¹ Tak Provincial Office of Buddhism

² Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: nattha915628@gmail.com, Tel. 082-9359562

obey their teachers' teachings. Friends must be compassionate, sharing joy and sorrow. A husband has a duty to his wife, and a wife has a duty to her husband. Civil servants must strictly adhere to civil service regulations. Police officers have the duty to alleviate suffering and promote the well-being of the people. Soldiers have the duty to protect independence and sovereignty. Merchants must be honest in their profession. Senior officers must be kind to their subordinates, and subordinates must respect their seniors. Laypeople must abstain from vices. When everyone fulfills their duties, society will be peaceful.

Keywords: duty, human being, Dhamma Sabha

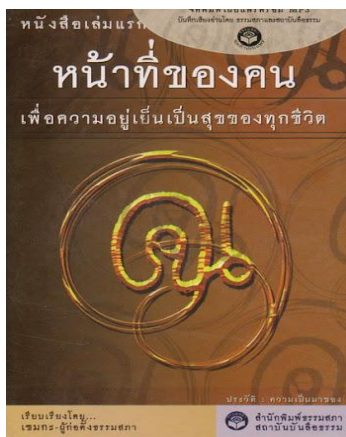
บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) หนังสือของคน

พระครูพิสุทธธีรธรรมาภิปัต (ปฐวิภาโณ)¹ และศิริโรจน์ นามเสนา²

Received: February 06, 2024

Revised: June 05, 2024

Accepted: June 05, 2024

ผู้เขียน: เขมกะ-ผู้ก่อตั้งธรรมสภา

จำนวน: 204 หน้า

ปีที่พิมพ์: 2550

ครั้งที่พิมพ์: 1

สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์หนังสือ “หนังสือของคน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหนังสือของคน ท่านเขมกะ-ผู้ก่อตั้งธรรมสภา ได้พูดถึงหนังสือของคน 16 ประการ คือ หนังสือของคน คำว่าคนนี้ออกเป็น 3 ชั้น คือ คนนอก, คนในและในคน หนังสือ คือ สิ่งที่ต้องทำ มนุษย์ คือ ผู้มีจิตใจสูง พ่อแม่สั่งสอนให้ลูกไม่ทำความชั่ว ลูกทุกคนจะต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์ คือ ผู้ให้วิชาความรู้ ศิษย์เชื่อฟังคำสั่งสอนของอาจารย์ เพื่อน ต้องมีใจเมตตาพร้อมสุขร่วมทุกข์ สามีนี้นี่ที่ต้องปฏิบัติต่อภรรยาอย่างไร ภรรยาก็ต้องมีหน้าที่ ที่ปฏิบัติต่อสามีเหมือนกัน ข้าราชการพลเรือนต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัยของข้าราชการโดยเคร่งครัด ตำรวจมีหน้าที่ระงับทุกข์บำรุงสุขของประชาชน ทหารมีหน้าที่

¹ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดตาก

² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Corresponding author, e-mail: nattha915628@gmail.com, Tel. 082-9359562

รักษาเอกราชและอธิปไตย พ่อค้าแม่ค้าต้องซื้อสัตย์ต่ออาชีพ ผู้ใหญ่ผู้บังคับบัญชาต้องมีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อผู้น้อย ผู้น้อยต้องให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ คลุ่หัสถ์ต้องงดเว้นจากอบายมุข เมื่อทุกคนปฏิบัติตามหน้าที่ของตนแล้วสังคมจะมีความสุข

คำสำคัญ: หน้าที่, คน, ธรรมสภา

บทนำ

หน้าที่ของคน ทำอย่างไรจึงจะมีความสุขชนิดที่ถาวรมั่นคง เพราะเห็นว่า โลกที่กำลังประสบความเดือดร้อนวุ่นวายอยู่ในขณะนี้ เนื่องจากยังไม่รู้จักหน้าที่ของคนที่เกิดมาจริง ๆ ถึงจะรู้แต่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่นั้นเลย ผลก็คือเหมือนกับไม่รู้ เช่นเดียวกับคนที่มีเงินแล้วเก็บไว้เฉย ๆ ยังไม่ยอมใช้จ่าย ย่อมไม่เกิดผล อะไรเช่นเดียวกัน เหมือนกับคนไม่มีเงิน ส่วนมากคนเวลานี้ไม่ได้ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ แต่กลับไปทำหน้าที่ของสัตว์นรกบ้าง เด็กไม่ทำหน้าที่ของเด็กบ้าง หนุ่มสาวไม่ทำหน้าที่ของหนุ่มสาวบ้าง คนแก่ไม่ทำหน้าที่ของคนแก่บ้าง เป็นต้น ถึงรู้หน้าที่แต่ไม่ปฏิบัติหน้าที่นั้น สิ่งที่สำคัญผู้ใดได้กระทำตามหน้าที่ผู้นั้นชื่อว่าปฏิบัติตามสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และผู้ใดปฏิบัติตามสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้นั้นย่อมพ้นจากทุกข์ได้ตามควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของคนทุกคน ที่ล้วนแต่ต้องการจะพ้นทุกข์ บรรลุนาปราสแต่ความสุขที่ดีที่สุด ก่อนจะตายจากไป

สาระสำคัญของเนื้อหา

1. *หน้าที่ของคน “คน-คน”* คำนี้เป็นคำที่ใคร ๆ พอได้ฟังแล้วก็รู้จักดี หมายถึง อะไรโดยทั่วกัน เพราะใช้พูดเรียกกันและกันมาตั้งแต่ครั้งดึกดำบรรพ์ ในสมัยที่โลกนี้มีขึ้นใหม่ แต่ถ้าจะถามว่าคนมีหน้าที่อย่างไร ก็รู้สึกว่าจะตอบยากสักหน่อย หากจะตอบว่า คนมีหน้าที่กิน นอน และสืบพันธุ์แล้วก็ตาย เท่านั้นก็ง่ายดี ถ้าเช่นนั้นก็ไม่ยากอะไรและทุกคน ก็ทำได้โดยไม่ต้องสอน แม้สัตว์ดิรัจฉานก็ทำได้เช่นกัน เมื่อคนมี เมื่อคนมีหน้าที่ เพียงเท่านั้นและก็ได้เหมือนกันทุกคน เหตุไฉนจึงต้องเดือดร้อนมี ความทุกข์ใจถึงหน้าค่าคร่ำครีดย นอนเอาจมูกายหน้าผาก บางคน ถึงกับต้องฆ่าตัวตายไปก็มาก ฉะนั้น จึงได้พิจารณาให้ถึถ้วนจนทราบว่ คนนี้ ทำอย่างไรจึงจะมีความสุขที่ถาวรมั่นคง คำว่าคนนี้ออกเป็น 3 ชั้น คือ คนนอก, คนใน และในคน

คนนอกนั้น หมายถึง คนอื่นและสัตว์อื่นที่ไม่ใช่ตัวเรา เช่น บิดามารดา อุปัชฌาย์อาจารย์ และพี่น้อง เป็นต้น

คนในนั้น หมายถึงตัวเราเอง ซึ่งประกอบด้วย ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ, ครอบอวัยวะ 32 ประการ หรือบัพพรวงข้างก็ตาม เมื่ออารมณ์ คือ รูป, เสียง, กลิ่น, รส, สัมผัสสะทางเนื้อหนัง และธรรมารมณ์มากระทบแล้ว ใจรู้สึกชอบบ้าง รู้สึกไม่ชอบบ้าง สุดแต่ว่าอารมณ์ที่มากระทบนั้นๆ ถ้าเป็นที่ถูกใจก็ชอบ ถ้าเป็นที่ไม่ถูกใจก็ไม่ชอบ

ในคนนั้น พิจารณาโดยที่ เกิด ก็เห็นว่าเกิดมาจากธาตุ 6 คือ ดิน, น้ำ, ไฟ, ลม, อากาศ, และวิญญาณ ผสมกันได้ส่วนพอดี แล้วก็มีความรู้สึกเดินได้ พุด ได้ตามเหตุตามปัจจัย

คำว่าหน้าที่นั้นหมายถึง สิ่งที่ต้องทำ หรือธุรกิจอย่างใดอย่างหนึ่งที่จำเป็นต้องทำเหมือน ขวานาก็มีหน้าที่ต้องทำนา พ่อค้าก็มีหน้าที่ต้องค้าขาย ครูมีหน้าที่ ต้องสอนหนังสือ เป็นต้น

1.1 ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ที่ตน ต้องการในปัจจุบันให้สำเร็จ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “ทิฏฐธรรม มิกัตถะประโยชน์” คือ 1) อุฏฐานสัมปทา มีความอดทนขยันหมั่นเพียร ทำการงาน ทุกอย่างในทางที่ชอบ 2) อารักขสัมปทา พยายามรักษาเงินที่หามาได้โดยชอบนั้น ไม่ใช่จ่ายอะไรโดยไม่จำเป็น 3) กัลยาณมิตตตา คบแต่คนดีหรือบัณฑิตเป็นมิตร แล้วทำตามท่าน 4) สมชี วิตา พยายามเลี้ยงชีพโดยสมควรแก่ฐานะ

1.2 ประโยชน์ในภายภาคหน้า

ศรัทธาสัมปทา แปลว่า ถึงพร้อมด้วยความเชื่อถือ คือ มีความเชื่อถือ บุคคลมีแต่ความเชื่ออย่างเดียว เช่น เชื่อว่ามีความ สุขความเจริญก็เพราะผลของการทำดีศรัทธาเชื่อ สิ่ง ที่ควรเชื่อนั้นแบ่งออกเป็นสี่อย่าง

1) กรรมศรัทธา เชื่อกรรม คือ เชื่อการกระทำเท่านั้นเป็นเหตุ ให้รวยหรือจน ให้ดีหรือชั่ว ไม่ใช่เพราะโชคเคราะห์ หรือผีสา่งเทวดา อะไรอันวญให้

2) วิปากศรัทธา เชื่อผลของกรรม คือ เชื่อว่าผลของกรรม นั้นต้องมีแน่นอน และให้ผลตรงตามกรรมที่ทำไว้จนได้ เว้นแต่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น ไม่มีใครจะบิดเบือนหรือห้ามผลของกรรมที่กระทำมาแล้วไม่ให้บังเกิดผลได้

3) กัมมัสสกะตาศรัทธา เชื่อว่า สัตว์มีกรรมเป็นของตนเอง ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ไม่มีใครทำให้ตนดีหรือชั่วได้ ตนเองก็ไม่สามารถ จะทำให้ใครดีหรือชั่วได้ ความดีและความชั่วเป็นของเฉพาะตัวเท่านั้น

4) ตถาคตโพธิศรัทธา คือ เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วยพระ ปัญญาของพระองค์เอง ไม่มีผู้ใดสั่งสอน และสิ่งที่พระองค์ตรัสรู้นั้น เป็นของจริงอย่างประเสริฐยิ่ง จะหาสิ่งใดจริงและประเสริฐเสมอมิได้

ศีลสัมปทาข้อที่สองนั้น แปลว่า ถึงพร้อมด้วยศีล หมายถึง ความว่า ความประพฤติ ความเรียบร้อยดี ทั้งแก่ตนและแก่คนอื่น โดยไม่กระทบกระเทือนตนเอง

จากสัมปทาข้อที่สาม แปลว่า ถึงพร้อมด้วยการเสียสละ ได้แก่ การสละสิ่งของอย่างหนึ่ง การสละความเห็นแก่ตัวอย่างหนึ่ง

ปัญญาสัมปทาข้อที่สี่ คือ ถึงพร้อมด้วยปัญญา, ปัญญา ความรอบรู้ในที่นี้ จะแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ ปัญญาในทางโลก อย่างหนึ่ง ปัญญาในทางธรรมอย่างหนึ่ง

1.3 ความรู้แจ้งด้วยปัญญา ความรู้ในทางธรรมนั้น เป็นความรู้ความจริงของสภาวะธรรมทั้งปวง รู้สภาวะธรรมนั้นตามเป็นจริงของมันว่าเป็นอย่างไรโดยเฉพาะก็คือรู้ในกองสังขารในตัวเอง

2. หน้าทีมนุชฺช “คน” ตามที่กล่าวมาแล้ว เมื่อปฏิบัติปฏิบัติขบยั้ง ๆ ขึ้นโดยลำดับ จนกระทั่งมีจิตใจสูงกว่าคนธรรมดาสามัญ ควรเรียกชื่ออีก อย่างหนึ่งว่า นุชฺช แปลว่าผู้มีจิตใจสูง คือมีจิตใจและการประพฤติ ทางกาย วาจา สูงกว่าคนและสัตว์ทั่วไป นุชฺชนีนี้เป็นภพที่สัตว์ผู้เป็น อยู่อาศัยได้รับความอิสระเสรีเต็มที่ในการกระทำทางกาย วาจา ใจ ไม่เหมือนอบายภูมิทั้งสี่ คือ นรก เปรต อสุรกาย สัตว์ดิรัจฉาน ฉะนั้น ผู้ประสงค์จะดำรงความเป็นมนุษย์ให้มั่นคงถาวร จึง พิจารณาให้เข้าใจชัดเจนในเรื่อง “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” นี้ อย่างมีความเห็นผิดเป็นอันขาด เพราะความร้ายว หรือยากจนทางวัตถุนั้น เป็นผลพลอยได้เท่านั้น ส่วนความดีและความชื่อนั้น ผู้ทำย่อมได้ รับผล ตั้งแต่พอลงมือทำนั้นแล้ว

3. หน้าทีพ่อแม่ พ่อแม่จึงมีหน้าที่ต้องทำการอุปการะก่อน หน้าทีของพ่อแม่ ที่ต้องปฏิบัติต่อลูกนั้น มีดังต่อไปนี้

3.1 ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว การที่พ่อแม่ต้องรีบสอนลูกไม่ให้ทำความชั่ว

3.2 ให้ตั้งอยู่ในความดี ขอนี้ถ้าพ่อแม่ได้สั่งสอนให้ลูกเชื่อฟัง ตั้งมั่นอยู่ในการไม่ทำความชั่ว

3.3 ให้ศึกษาศิลปวิทยา ตามสมควรแก่อายุและสติปัญญาของลูก

3.4 แต่งงานกับผู้ที่สมควรให้ หน้าที่อันสำคัญยิ่งของพ่อแม่ อีกอย่างหนึ่ง ก็คือการจัดหาสามีและภรรยาให้แก่ลูกของตน

3.5 มอบทรัพย์ให้ในสมัยที่ควร พ่อแม่จะให้ทรัพย์แก่ลูก จึงต้องพิจารณาให้รอบคอบว่าควรจะให้เท่าไรในเวลาไหน

3.6 แนะนำพร้าสอน พ่อแม่ได้สอนไม่ให้ลูกทำความชั่ว และให้ลูกทำแต่ความดี ขวนขวายให้ได้ศึกษาเล่าเรียน สอนให้รู้จักการเป็นสามีภรรยา ตลอดจนสอนให้รู้จักการใช้เงินที่มอบให้ไป

3.7 หาโอกาสพาลูกไปเที่ยวหรือไปในงานพิธีต่าง ๆ เช่น งานกุศลเป็นต้นบ้าง

4. หน้าที่ลูก ด้วยพ่อแม่เป็นผู้มีพระคุณต่อลูกอย่างมากมายเหลือที่จะพรรณนาให้ครบถ้วนได้ จึงมีหน้าที่ที่ลูกทุกคนต้องปฏิบัติต่อพ่อแม่ 7 ประการ คือ

4.1 พ่อแม่ได้เลี้ยงเรามาแล้วก็เลี้ยงท่านตอบ

4.2 ช่วยทำกิจการงานของพ่อแม่

4.3 ดำรงวงศ์ตระกูลของพ่อแม่

4.4 ประพฤติตนให้เป็นคนสมควรรับทรัพย์มรดกของพ่อแม่

4.5 เมื่อพ่อแม่ล่วงลับไปแล้วก็ทำบุญอุทิศให้ท่าน

4.6 มั่นอยู่ในกตัญญูตเวทีต่อพ่อแม่

4.7 เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ในทางที่ถูกต้องโดยเคร่งครัด

5. หน้าที่ครูบาอาจารย์ คำว่าครูอาจารย์พอเข้าใจความหมาย ครู แปลว่า ผู้ที่ศิษย์พึงเคารพ อาจารย์แปลว่า ผู้ที่ศิษย์พึงประพฤติดุโดยเอื้อเฟื้อ ส่วนคำว่ามาใช้เป็นสร้อยเพื่อให้เรียกไพเราะว่า ครูบาอาจารย์ และ โดยมากหมายถึงครูที่เป็นพระ เช่น ครูบาศรีวิชัย เป็นต้น เพราะฉะนั้น เพื่อพัฒนาประชาชนให้เป็นพลเมืองดี อันจะเป็นผล ให้ประเทศชาติศาสนา ตลอดทั้งโลกมีความเจริญรุ่งเรือง ร่มเย็น เป็นความสงบสุขรวมทั้งตัวผู้เป็นอาจารย์ด้วย จึงสมควรมีหน้าที่ที่ต้องประพฤติปฏิบัติเป็นประจำ 11 ประการ คือ

5.1 แนะนำดี

5.2 ให้เล่าเรียนดี

5.3 บอกศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง

5.4 ยกย่องศิษย์ให้ปรากฏในเพื่อนฝูง และประชาชน

5.5 ทำการป้องกันในทิศทั้งหลาย

5.6 ตั้งจิตประกอบด้วยพรหมวิหารสี่

5.7 สอนดีและคุ้มครองดีด้วยอุบายวิธีต่าง ๆ

5.8 ต้องฉลาดในการชี้แจงเหตุผล

5.9 หัดให้ศิษย์มีนิสัยรักงาน

5.10 ตั้งใจวิจารณ์เหตุผลที่ปรากฏเฉพาะหน้า

5.11 ต้องอบรมให้มีกำลังใจ

6. **หน้าที่ศิษย์** เมื่อศิษย์ได้รับความอนุเคราะห์ช่วยแนะนำสั่งสอนจากอาจารย์ได้ก็ควรปฏิบัติบำรุงอาจารย์นั้น ตอบแทนอุปการะคุณท่านด้วยการทำ ตามหน้าที่ดังต่อไปนี้

6.1 ลูกขึ้นยืนรับ

6.2 เข้าไปยืนคอยรับใช้

6.3 เชื้อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของอาจารย์

6.4 อุปัฏฐากบำรุงอาจารย์

6.5 ตั้งใจเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ.

6.6 ปฏิบัติตามระเบียบและขนบธรรมเนียมของสำนักเรียน

6.7 ต้องช่วยทำงานของสำนักเรียนตามที่อาจารย์มอบให้ด้วยความเต็มใจ

6.8 ต้องช่วยระวังทรัพย์สินสมบัติของสำนักเรียน

6.9 ต้องมีความรักใคร่และช่วยเหลือเพื่อนนักเรียน

6.10 พยายามช่วยระวังรักษาทรัพย์สินสมบัติของเพื่อนนักเรียน

6.11 ต้องมีอิทธิบาท 4 เป็นธรรมประจำใจ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

7. **หน้าที่เพื่อน** เพื่อนนี้ มีความสำคัญแก่เรามีไม่น้อย กิจกรรมงานเป็นอันมากที่จะสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือ ต้องอาศัยเพื่อนเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่ง ท่านจึงเปรียบเพื่อนเหมือนกับแขน

ซ้าย อาจารย์ผู้ประสาธ วิชาเหมือนกับแขนขา ธรรมดาว่าเราจะฟันไม้มือขวาต้องถือมีดมือซ้ายต้องจับไม้ จึงจะฟันไม้ได้ถนัดและขาดโดยง่ายเพียงลำพังแต่มือขวาฟันอย่างเดียว มือซ้ายไม่ได้จับไม้ นั้นเมื่อถูกมีดย่อมกระเด็นเคลื่อนที่ไปเสีย ยากที่จะขาดออกตามความมุ่งหมาย ของผู้ฟันได้

มีพุทธภาษิตที่รับรองความข้อนี้ว่า “เมื่อความต้องการเกิดขึ้น สหายคือเพื่อนย่อมนำความสุขมาให้” หมายความว่า เมื่อมีกิจ ธุระใด ๆ เกิดขึ้นแล้ว ถ้ามีเพื่อนช่วยเหลือ ย่อมทำให้กิจธุระนั้น สำเร็จลุล่วงไปได้โดยเร็วฉะนั้น คนผู้หวังอยู่ในโลกโดยความสวัสดิ์จึงมีความจำเป็นต้องคบเพื่อนไว้ การคบเพื่อนนั้นเป็นเหตุแห่งความ เจริญหรือเสื่อมในชีวิตโดยแท้ ถ้าผู้ใดคบเพื่อนประพฤติเลวทราม ต่ำช้า ย่อมพาให้ถึงความเสื่อมจากลาภยศชื่อเสียงทุกประการ เพราะ เพื่อนชั่วย่อมชักนำไปประกอบแต่ความชั่วทุจริต ถ้าผู้ใดคบเพื่อนที่ ประพฤติดีมีศีลธรรม ย่อมเป็นเหตุให้ถึงความเจริญด้วย ลาภ ยศ สรรเสริญยิ่ง ๆ ขึ้น เพราะเพื่อนที่ย่อมชักนำให้กระทำแต่ความดีงาม ประกอบกรรมที่สุจริตปราศจากโทษ พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “คบ คนใด ย่อมเป็นเช่นคนนั้นแล” โบราณภาษิตก็สอนว่า “คบพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล คบคนชั่วพาดว ให้อากจน เกิดเป็นคนคบใครจงไตร่ตรอง”

8. **หน้าที่สาม** สามีเป็นของคู่กับภรรยา เรียกตามคำชาวบ้านทั่วไปกว่า ผัวเมียเป็นของคู่กัน ถ้าไม่มีภรรยาก็ไม่มีสามี โดยนัยตรงกันข้าม ถ้า ไม่มีสามีก็ไม่มีภรรยา ฉะนั้น ทั้งสองคนนี้จึงมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติ ต่อกันอย่างใกล้ชิดและจำเป็น ถ้าไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องหน้าที่ของกันและกันวิมานสวรรค์อันพยายามสร้างสรรค์กันมาทั้งสองคนด้วยความ เหนื่อยยาก และตั้งใจว่าจะเสวยความสุขอย่างสดชื่นให้สมใจ ก็จะต้องพังทลายลงอย่างน่าเสียดาย บางคู่ถึงกับฆ่ากันก็มีไม่ถึงตายแต่ ทุบตีกันจนบอบช้ำก็มี บางคู่ก็ต้องหย่าร้างกันเสียโดยยังไม่ทันจะมี ลูกด้วยกันก็มี ฉะนั้น ทั้งสามีและภรรยาจะต้องศึกษาหน้าที่ของตน ๆ ให้แจ่มแจ้ง และพยายามปฏิบัติให้ครบถ้วน ความปรารถนาที่จะมี ความสุขจนกระทั่งแก่เฒ่าถือไม้เท้ายอดทองกระบองยอดเพชร ดังที่ เขาให้พรในวันวิวาห์มงคลนั้นก็สำเร็จสมหวังทุกประการ หน้าที่ของสามี คือ

- 8.1 ยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยาจริง ๆ
- 8.2 ไม่ดูหมิ่นภรรยา
- 8.3 ไม่ประพฤตินอกใจภรรยา
- 8.4 มอบความเป็นใหญ่ให้

8.5 ให้เครื่องแต่งตัว

8.6 ต้องคอยสังเกตอารมณ์ของภรรยา

8.7 เอาใจใส่ในยามป่วยไข้

8.8 นับถือญาติมิตรของภรรยา

9. **หน้าที่ภรรยา** สามีมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อภรรยาอย่างไร ภรรยาก็ต้องมีหน้าที่ ที่ปฏิบัติต่อสามีเหมือนกัน อย่างตรงกันข้ามจะต่างกันเพียงเล็กน้อย หน้าที่ของภรรยาที่ควรปฏิบัติ นั้น ดังนี้

9.1 จัดการงานดี คือ งานใด อันเป็นหน้าที่ ของตนหรือสามีมอบหมายให้ทำแล้ว ไม่ปล่อยให้การทำงานนั้น ๆ ดัง ค้างอยู่รีบทำให้เสร็จเรียบร้อยทันกาลเวลาเสมอ

9.2 สงเคราะห์คนข้างเคียงของตัวดี ได้แก่ สงเคราะห์ญาติ พี่น้องของสามีด้วยการ ยกย่องนับถือ และส่งสิ่งของที่สมควรไปให้ เป็นต้น

9.3 ไม่ประพฤตินอกใจสามี ข้อนี้เป็นหน้าที่อันจำเป็น และ สำคัญยิ่งของภรรยา ในบรรดาหน้าที่อื่น ๆ นั้น แม้จะบกพร่องก็ ยังได้รับอภัยจากสามี แต่ถ้าผิดในข้อนี้ คือ ประพฤติ นอกใจสามี แล้ว หน้าที่อื่น ๆ ถึงจะวิเศษอย่างไรก็ไม่มี ความหมาย

9.4 รักษาทรัพย์ที่สามหามาได้ ข้อนี้เป็นหัวใจแห่งการ สะดวกสบายของครอบครัว เพราะถ้าครอบครัวใดขาดทรัพย์เสียอย่าง เดียว จะทำให้ทุกคนเกิดความไม่สบายใจ ฉะนั้น ทรัพย์ใด ๆ ที่สามีหา มาได้ด้วยการทำงานต่าง ๆ มีการทำนา, ค้าขาย, ข้าราชการ เป็นต้น จึงต้องพยายาม รักษาทรัพย์นั้นไว้เป็นอย่างดี ไม่ให้เสียหาย ไปในทางใดโดยความประมาทพลาดพลั้ง และต้อง พยายามเป็นคนมัธยัสถ์ไม่ใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นและไม่มีประโยชน์ จริง ๆ

9.5 ฉลาดและขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง ได้แก่ ความ ละเอียดและขยันใน การบ้านเรือน ไม่เลือกว่างานนั้นจะเป็นงานยาก ลำบากหรือสกปรก งานสูงหรืองานต่ำอย่างใด ซึ่ง เป็นหน้าที่ของตน และสามีมอบหมายให้ แล้วมีความอุตสาหะบากบั่นหมั่นทำจนสำเร็จ เรียบร้อย ทุกประการ

9.6 คอยสังเกตอารมณ์ของสามี

9.7 เอาใจใส่ในยามป่วยไข้

อีกอย่างภรรยาควรปฏิบัติตามโอวาทที่ธัญชัยเศรษฐีสอนแก่นาง วิสาขาก่อนจะส่งตัวไปสู่สกุลสามีอีก 10 ข้อ คือ

1) ไฟในอย่านำออก คือ เรื่องไม่ดีไม่งามภายในบ้าน ไม่ว่า จะเป็นเรื่องของสามีหรือพ่อแม่ของสามีเป็นต้น

2) ไฟนอกอย่านำเข้า คือ เรื่องไม่ดีหรือคำนิทาของคนอื่น ภายนอกบ้านที่ตนได้ยินได้ฟังมาแล้ว อย่าด่วนเอามาแฉภายในบ้านเพราะจะทำให้คนภายนอกกับคนภายในกินแค้นใจซึ่งกัน

3) ควรให้แก่ผู้ที่ให้ คือ ผู้ใดยืมเข้าของไปแล้วคืนให้ เมื่อผู้นั้น มายืมอีกจึงควรให้ หรือผู้ใดให้สิ่งของแก่เราเราจึงให้ตอบแทนแก่เขา

4) อย่าให้แก่ผู้ที่ไม่ให้ คือ ใครไม่ให้อะไรแก่เราเลย เราก็ไม่ต้อง ให้อะไรแก่เขาเลย หรือใครยืมของแล้วไม่ส่งคืน ก็อย่าให้ยืมอีก

5) เขาจะให้หรือไม่ให้ก็จงให้ คือ ญาติมิตรของตนเองหรือฝ่าย สามีก็ตามที่ยากจนตกทุกข์ลำบากมาขอพึ่ง เขามีอะไรตอบแทนหรือ จะไม่มีก็ช่างเถิด ควรช่วยเหลือเขา

6) จงนั่งให้เป็นสุข คือ เมื่อพ่อตัวแม่ผัวหรือสามียื่นทำการ งานอยู่ หญิงสาวอย่านั่งเฉย เมื่อเขาพักจึงควรพัก

7) จงกินให้เป็นสุข คือ ไม่บริโภคอาหารก่อนพ่อผัวแม่ผัวและสามี จัดหาให้เขารับประทานก่อนแล้ว ตัวเองจึงบริโภคภายหลัง

8) จงนอนให้เป็นสุข คือ พยายามตื่นก่อน นอนทีหลัง จัดแจงปรนนิบัติพ่อผัวแม่ผัวและสามีให้หลับก่อนแล้วจึงนอน

9) พึงบูชาไฟ คือ ให้มีความยำเกรงพ่อตัวแม่ผัวเหมือน กองไฟหรือรูปพิช ธรรมดาไฟหรือรูปพิช ใครจะเข้าใกล้ด้วยความ ประมาทไม่ได้ฉันใด พ่อผัวแม่ผัวเป็นผู้หญิงที่สะกิดใจมีความยำเกรงฉันนั้น

10) พึงนมัสการเทวดาภายใน คือ ให้แสดงความเคารพ นับถือพ่อผัวแม่ผัวและสามีเหมือนเทวดา จะเกิดสิริมงคลแก่ตนเองตลอดไป

10. *หน้าที่ข้าราชการพลเรือน* ข้าราชการพลเรือนนั้น หมายถึงข้าราชการทุกแผนก เว้นตำรวจทหารและข้าราชการการเมืองทุกแผนก ได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำงาน ต่างพระเนตรพระกรรณของ

พระราช และได้รับเงินเดือนเป็นรางวัลเครื่องเลี้ยงชีพ โดยไม่ต้องไปทำไร่นาค้าขายเหมือนประชาชนทั่วไป และเงินเดือนนั้นก็คือภาษีอากรที่ประชาชนพลเมืองทำงานอาบเหงื่อต่างน้ำแล้วนำมาเสียให้แก่รัฐ ฉะนั้นข้าราชการผู้ได้รับการบำรุงเช่นนี้ จึงมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อตอบสนองปฏิกิริยาของพระราช และประชาชน 13 ประการ คือ

- 10.1 ต้องพยายามปฏิบัติตามระเบียบวินัยของข้าราชการโดยเคร่งครัด
- 10.2 ต้องมีความอดทนในการปฏิบัติหน้าที่ราชการตามปกติพยายามทำงานให้เสร็จโดยไม่ชักช้า
- 10.3 ต้องมีใจประกอบด้วยเมตตาปรารถนาความเจริญของราชการบ้านเมืองและราษฎรทั่วไป
- 10.4 ต้องมีความโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อต่อราษฎร ไม่ถือตัว
- 10.5 ต้องแสดงกิริยาอาการอันสุภาพต่อราษฎรผู้มาติดต่อดี เหมือนกันทุกคน
- 10.6 ในเรื่องใดที่ราษฎรมาติดต่อนั้นถ้าไม่ใช่หน้าที่ของตน และเป็นเรื่องที่ตนทำไม่ได้ ก็จงพยายามชี้แจงให้ผู้ที่มาติดต่อเข้าใจ เหตุผล และแนะนำ
- 10.7 ถ้าเรื่องใดพอที่จะทำให้ได้ แม้จะไม่ใช่หน้าที่โดยตรงก็ควร รับผิดชอบทันทีโดยไม่บอกปิดว่าไม่ใช่หน้าที่
- 10.8 ต้องพยายามทำงาน และเลิกงานตรงตามเวลา
- 10.9 ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อราษฎรและรัฐบาลของพระราช ไม่ทำการฉ้อราษฎ์บังหลวง
- 10.10 ต้องมีความไหวตัวต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ เสมอ
- 10.11 ต้องคอยสอดส่องกิจการของทางราชการบ้านเมือง
- 10.12 ข้าราชการจะเจริญด้วยลาภยศนั้นต้องอาศัยบุคคล 3 ประเภท คือ ต้องให้ผู้ใหญ่ซึ่งอยู่เบื้องบนมีความรักใคร่ไว้วางใจจะได้ดั่งขึ้น ต้องให้ผู้ผู้น้อยซึ่งอยู่เบื้องล่างรักใคร่เคารพนับถือ จะได้ดั่งขึ้น และต้องให้ผู้เสมอกันช่วยประคองงานทุกสิ่งจะได้ไม่ล้มและมั่นคง ถ้าพร้อมกันดังนี้เป็นที่ยืนยันได้ว่าต้องเจริญด้วยลาภยศในราชการ ตลอดไปแน่นอน ฉะนั้น เพื่อความเจริญสมบูรณ์เช่นนี้ ข้าราชการ จึงควรปฏิบัติหน้าที่ของมนุษย์และพฤกษณ์นั้นด้วยโดยอนุโลม

10.13 ข้าราชการเป็นผู้ที่ได้รับความนับถือจากราษฎรโดยทั่วไป จึงควรประพฤติปฏิบัติตน อบรมบุตรภรรยาให้เรียบร้อย ทำแต่สุจริต เว้นจากทุจริตจะได้เป็นตัวอย่างอันดีของประชาชนทั่วไป

11. *หน้าที่ตำรวจ* ตำรวจเป็นส่วนหนึ่งของข้าราชการ เช่นเดียวกับข้าราชการ พลเรือน มีหน้าที่ระงับทุกข์บำรุงสุขของประชาชน รักษาความสงบ เรียบร้อยภายในประเทศ และจับกุมบุคคลกระทำความผิดกฎหมายของรัฐ จึงควรตั้งอยู่ในหลักการประพฤติปฏิบัติ ประกอบด้วยหน้าที่ 14 ประการ คือ

11.1 ต้องพยายามทำตัวให้เป็นมิตรของประชาชน ไม่ใช่ทำตัว เป็นศัตรูของประชาชน

11.2 ต้องมีใจเมตตาสงสารต่อผู้ถูกจับกุม

11.3 ถ้าพบว่าผู้ใดกระทำความผิดแต่ไม่ร้ายแรง ก็รีบตักเตือนด้วย วาจาสุภาพ

11.4 พยายามหาโอกาสและแนะนำตักเตือนชี้แจง และอธิบาย ให้ประชาชนเข้าใจในสิ่งที่ผิดและถูกไม่มุ่งแต่จะจับผู้กระทำความผิดอย่าง เดียว

11.5 ต้องพยายามศึกษาค้นคว้าให้เข้าใจซึ่งถึงชีวิตจิตใจของ ประชาชนในท้องถิ่นที่ตนปกครอง

11.6 รู้จักทำตัวให้เข้าได้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย ประพฤติกาย วาจาให้ถูกกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยไม่ผิดกฎหมาย

11.7 เมื่อต่อสู้กับโจรผู้ร้ายต้องมีน้ำใจกล้าหาญ เสี่ยงอันตราย เสียสละร่างกายและชีวิตด้วยความเต็มใจ

11.8 ต้องมีความอดทนมานะบากบั่น ปฏิบัติหน้าที่ราชการโดย ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก

11.9 ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อราชการและประชาชน ไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง

11.10 ต้องประพฤติเป็นคนมีศีลธรรม ไม่อำนางแก่กคดี 4

11.11 ต้องไม่เป็นนักเลงการพนัน นักเลงเจ้าชู้

11.12 ตำรวจต้องไม่เลี้ยงนักเลงไว้เที่ยวข่มเหงผู้อื่น

11.13 ตำรวจต้องไม่เบียดเบียนประชาชน ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

11.14 ต้องพยายามปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎหมาย และระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ

12. **หน้าที่ทหาร** ทหารคือ ข้าราชการแผนกหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยกว่าข้าราชการแผนกอื่น ๆ และที่สำคัญที่สุดก็คือ มีหน้าที่ต้องรบกับข้าศึกศัตรูของประเทศ เพื่อดำรงความเป็นชาติไว้ มิให้เสีย เอกราชและอธิปไตยตกไปเป็นทาสของชนชาติอื่น ทหารจึงมีภารกิจอันเป็นหน้าที่ที่ต้องจัดต้องทำหลายอย่างจะกล่าวไว้แต่หน้าที่อันจำเป็น 14 ประการ คือ

12.1 ทหารต้องมีร่างกายแข็งแรง สุขภาพดีทั้งร่างกาย จิตใจ

12.2 จิตใจต้องเข้มแข็งและอดทน บึกบึน กล้าหาญ พร้อม อยู่เสมอ

12.3 ต้องรักษาเอกราชของชาติยิ่งชีวิต เหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมด

12.4 มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และรัฐบาล ตลอดจนถึงผู้บังคับบัญชา

ทุกชั้น

12.5 ต้องรักษาความลับของทางราชการยิ่งกว่าชีวิต

12.6 ยามปกติ ทหารก็ช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบ้าน เมืองและป้องกันรักษาพระศาสนา อันเป็นที่เคารพนับถือ

12.7 ต้องรักษาความยุติธรรมเสมอด้วยชีวิต

12.8 ต้องมีศีลธรรมประจำใจ ให้โอกาสแก่ข้าศึกศัตรูผู้ไม่มีทางต่อสู้หาทางช่วยเหลือผู้ยอมแพ้

12.9 ต้องเว้นจากการเป็นนักเลงการพนัน และเจ้าชู้เป็นเด็ดขาด

12.10 ต้องซื่อสัตย์ต่อเพื่อนทหารและเป็นมิตรที่ดีของประชาชน

12.11 ต้องมีความกตัญญูทวาทะ ระลึกเสมอถึงอุปการะคุณของประชาชนทั้งชาติ ที่ได้พยายามอาบเหงื่อต่างน้ำแล้วเสียภาษีอากรบำรุง รัฐเพื่อให้ทหารมีกำลังรักษาประเทศชาติสืบไป

12.12 ต้องรักษาเกียรติของความเป็นทหาร ไม่ถือโอกาสใช้ เครื่องแบบกระทำความผิดใด ๆ อันเป็นการทำลายความสงบสุขของประชาชน.

12.13 ต้องพยายามปรับปรุงตนให้มีความรู้ทันสมัยในวิทยาการ ทหารใหม่ๆ ทุกประการ

12.14 ต้องพยายามประพฤติปฏิบัติ ตามกฎหมายและระเบียบ วินัยของทหาร อย่างเคร่งครัด

13. *หน้าที่พ่อค้าแม่ค้า* การค้าขาย เป็นอาชีพที่ดีชนิดหนึ่งซึ่งผู้ใดประกอบได้ถูกต้องแล้ว ย่อมทำให้มีความร่ำรวยเป็นเศรษฐีได้ ทำให้บ้านเมืองเจริญสวยงามเหมือนเส้นเลือดทำร่างกายให้ เจริญและผิวหนังทำให้สวยงาม หน้าที่พ่อค้าแม่ค้านี้เป็นสิ่งที่ละเอียดละออ ต้องประกอบด้วยความ ฉลาดมีไหวพริบเฉียบแหลมมาก จะกล่าวเป็นแนวทางดังต่อไปนี้ คือ

13.1 ต้องมีตาดี คือ รู้จักสินค้าว่าสิ่งนี้เมื่อซื้อแล้วจะได้กำไรจะได้เท่า

13.2 ต้องมีความเชี่ยวชาญในการค้า คือ เข้าใจทั้งในการซื้อ สินค้าเข้ามา และ จำหน่ายสินค้าออกไปโดยไม่ให้ตกค้าง

13.3 ต้องพยายามทำความคุ้นเคยรู้จักกับเศรษฐี หรือคหบดีผู้มีทรัพย์มาก หากถึง คราวจำเป็นจะได้อาศัยทุนรอนจากท่านเหล่านั้น เรียกว่า เป็นผู้พร้อมด้วยที่พึ่ง

13.4 ต้องมีความซื่อตรงต่อเอเยนต์ใหญ่ และยี่ปี่ว

13.5 ต้องแต่งตัวให้พอเหมาะสมแก่ฐานะของการค้าที่ตนดำเนินอยู่

13.6 ต้องพยายามจัดตั้งวางสินค้าให้เรียบร้อย หยิบง่าย ดูเห็นง่าย และรักษาให้ สะอาด

13.7 ต้องเป็นคนไม่ถือตัว ไม่ว่ากรณีใด ๆ แม้ลูกค้าจะด่าว่า

13.8 ต้องพูดจาให้อ่อนหวานไพเราะน่าฟัง และพูดแบบกันเอง

13.9 ต้องรู้จักฤดูกาลของผลผลิตที่จะเกิดขึ้น และซื้อขายให้ถูกต้องตามฤดูกาล

13.10 ไม่ควรจะค้าขายสิ่งที่ผิดกฎหมาย โดยหวังจะให้ร่ำรวย

13.11 ต้องพยายามอดทนต่ออุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการค้าขาย

13.12 พยายามขายเอากำไรแต่เพียงเล็กน้อย ของบางอย่าง อาจต้องขายเท่าทุน

13.13 ต้องหมั่นสังเกตและจดจำไว้ว่า คนนี้หรือจำพวกนี้มา จากถิ่นไหน ไร่หรือ ฉลาด เพื่อต้อนรับด้วยการค้าขายให้ถูกต้องแก่ ฐานะของเขา

13.14 ต้องคอยสดับรับฟังการขึ้นลงของค่าเงินเพื่อประกอบการตกลงใจสั่งซื้อ หรือรับขายสินค้าไป

13.15 ไม่ควรขายเชื่อเป็นอันขาด เว้นแต่บางรายที่มีหลักฐาน

13.16 ต้องมีความละเอียดลออถี่ถ้วน พยายามเก็บเล็กผสมน้อย

13.17 ต้องมีหลักธรรมประจำใจว่าการค้าขายมี 2 อย่าง คือ ไม่ขาดทุนก็มีกำไร ย่อมเป็นอนิจจัง และไม่มีความแน่นอนว่าการค้าขายคราวนี้จะขาดทุนหรือได้กำไร เวลาขาดทุนก็ไม่ต้องเสียใจ พยายามตัดทอนรายจ่ายลง

14. **หน้าที่ผู้ใหญ่ ผู้บังคับบัญชา** ผู้ใหญ่ในที่ทั่ว ๆ ไป ท่านจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ ผู้ใหญ่โดยชาติกำเนิด คือ เกิดมาในตระกูลพระมหากษัตริย์ เจ้า พระยาหรือมหาเศรษฐีเรียกว่า ชาติวุฒิประเภทหนึ่ง, ผู้ใหญ่โดยวัย ได้แก่ ผู้ที่มีอายุมากตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป หรือมีอายุมากกว่าผู้น้อย เรียกว่า วัยวุฒิประเภทหนึ่ง, ผู้ใหญ่โดยคุณ หมายถึงผู้ที่มีคุณงามความดี มีความรู้ความสามารถในวิชาการต่าง ๆ เรียกว่า คุณวุฒิประเภทหนึ่ง, แต่ผู้ใหญ่ที่จะกล่าวถึงนี้หมายถึงผู้ปกครองคนหรือผู้บังคับบัญชานั้นเอง หลักไว้สำหรับเตือนใจตนเอง ให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง เพื่อเป็นความเจริญแก่ตนเองและหมู่คณะของตน ดังต่อไปนี้

14.1 ต้องอ่านผู้น้อยของตนออก

14.2 จิตใจเอื้อเฟื้อต่อผู้น้อย

14.3 ใช้ธรรมเป็นอำนาจ

14.4 ถึงคราวก็ขู่ คราวประคองก็ประคอง

14.5 ให้ผู้น้อยทำงานที่เหมาะสมแก่ความรู้ความสามารถของเขา

14.6 ต้องพูดจาให้เป็นหลัก เมื่อพูดจากับผู้น้อย

14.7 ไม่ตั้งอยู่ในอคติ 4 ประการ

14.8 มีพรหมวิหาร เป็นหลักใจ

14.9 ประพฤติตามสังคหวัตถุ 4

14.10 ตรงต่อเวลา

14.11 วิธีทำงานที่ดี ผู้ใหญ่ต้องมีความรู้ละเอียดในการทำงานที่ อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบ

15. **หน้าที่ผู้น้อย** ผู้น้อย คือผู้ใต้บังคับบัญชา ตรงกันข้ามกับผู้ใหญ่ว่าแล้ว จึงมีหน้าที่เป็นหลักปฏิบัติเพื่อความเจริญของตนเองและหมู่คณะดังต่อไปนี้

15.1 ต้องอ่านผู้ใหญ่ที่ปกครองตัวให้ออก

- 15.2 มีความจงรักภักดี
- 15.3 ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่ง
- 15.4 ต้องยกย่องชมเชยผู้ใหญ่ในที่ทุกสถาน
- 15.5 เห็นงานสุจริตเป็นศักดิ์ศรีที่สูงส่ง
- 15.6 ไม่มุ่งร้ายริษยาผู้ใหญ่
- 15.7 ไม่มีนิสัยตื่นเต้น
- 15.8 มีใจหนักแน่นในกิจการงานอันเป็นหน้าที่
- 15.9 ทำงานมากเห็นเป็นเกียรติและเป็นกำไร
- 15.10 ตั้งมั่นอยู่ในกตัญญูกตเวทิตา
- 15.11 ไม่ตีเสมอผู้ใหญ่โดยทางกายวาจาและใจ

16. *หน้าที่กฤหัสถ์* กฤหัสถ์ หมายถึง คนทั้งเพศชายและเพศหญิง ซึ่งเรียกว่า มรวาาส เป็นผู้ครองเรือนจะมีคู่หรือไม่คู่ก็ดี และเรียกว่า กุลบุตร กุลธิดา เป็นลูกชายลูกสาวของตระกูลที่ดี หรือกำหนดง่าย ๆ ว่าคน ไม่ใช่ชนกบวช

ฉะนั้น จึงได้เลือกคัดจัดสรรธรรมะ อันเป็นหน้าที่ที่ควรปฏิบัติเพื่อความ ผาสุกในการ เป็นกฤหัสถ์ไว้ดังนี้ คือ ต้องงดเว้นจากการประพฤติดังต่อไปนี้ ซึ่งท่าน เรียกว่าอบายมุข 11 ข้อ คือ 1) การเป็นนักเลงสุรา 2) การเป็นนักเลงผู้หญิง 3) การเป็นนักเลงการพนัน 4) การคบคนชั่วเป็น เพื่อน 5) การเป็นนักเลงเที่ยวกลางคืน 6) นักเลงเที่ยวดู มหรสพ 7) การเป็นคนเกียจคร้าน 8) การ เดินทางไกลคนเดียว 9) การเป็นคนดुर้าย 10) การนอนหลับมาก 11) การเป็นคนเห็นแก่ตัว

บทวิจารณ์หนังสือ

จากเนื้อความในหนังสือเรื่อง “หน้าที่ของคน” มาเรียบเรียงทำให้พบจุดเด่นและจุดด้อย ของหนังสือ ดังนี้

1. จุดเด่นของหนังสือ

จุดเด่นของเรื่องนี้ คือ การเน้นที่ความสำคัญของหน้าที่ในการสร้างความสุขสร้าง ความเจริญในชีวิต บทบาทหรือหน้าที่ซึ่งเราทุกคนได้รับมานั้น ล้วนมีผลกระทบต่อคนรอบข้าง สังคมและ ต่อโลกใบนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น จึงควรเติมเต็ม คำว่า ความรัก ความมีเมตตาต่อกัน และ

ความอดทน ใส่ลงไปให้จนเต็ม ส่วนบทบาทหน้าที่ตามพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทมิใช่มีแต่เพียงความรักและวัตถุสิ่งของแต่ต้องมีสติและปัญญาและมีกัลยาณมิตรด้วย (พระไตรปิฎกภาษาไทย, 20/371/82) การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรืออีกอย่างหนึ่งคือ การแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) หรือการทำหน้าที่ทางกาย คือ ใฝ่หาแต่ความดี การทำหน้าที่ทางใจคือ การพาเข้าวัดศึกษาพระธรรมคำสอน จะเกิดผลดีของการทำหน้าที่ที่ดีคือ ได้รับความปิติภาคภูมิใจสงบเย็นและสังคมสงบสุข (พุทธทาสภิกขุ, 2522) หน้าที่ที่สำคัญ คือ หน้าที่ในการทำความเข้าใจชีวิต ผึกฝนจิตใจให้หลุดพ้นจากเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์ทั้งหลาย ไม่ยึดมั่นในตัวตนของตน ทำหน้าที่ของมนุษย์ให้สมบูรณ์ ย่อมเป็น หน้าที่อันสูงสุด ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวว่าความสำคัญของการเจริญจิตตสิกขาและปัญญาสิกขาไว้เป็นแนวทางปฏิบัติ ไว้อย่างกว้างขวาง เริ่มตั้งแต่การแบ่งแยกจำแนกประเภทของคนตามคติพุทธศาสนา และแนวทางการพัฒนาตนให้สูงขึ้น มีชีวิต สงบเย็นและบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นได้อย่างเต็มที่

2. จุดด้อยของหนังสือ

จุดด้อยของเรื่องนี้คือซึ่งอาจทำให้มองเห็นว่าความสำคัญของหน้าที่ตนเองมากเกินไป มองแค่การทำหน้าที่เท่านั้น ทำให้ขาดความสมดุลในเรื่องของชีวิตส่วนตัว ดังนั้น ครอบครัวย่อมทำหน้าที่เบื้องต้นที่จำเป็นต่างๆ เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของสังคมเพราะเป็นสถาบันแรกของการพัฒนาการของการสร้างสังคมมนุษย์ (ทัศนีย์ ทองสว่าง, 2537) ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่ในมิติแบบใด ย่อมมีความหมายพิเศษและคุณค่าอยู่ในตนเอง จึงต้องบรรจงสร้างสรรค์ออกมาด้วยความรัก ความเมตตาและ ความอดทน ผสมผสานไปอย่างกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน และไม่มีใครเคยกล่าวไว้ว่า “ความรัก” สำคัญกว่าหน้าที่ หรือ “หน้าที่” สำคัญยิ่งกว่า ขณะที่ใครบางคนมักกล่าวว่า “ความรัก” และ “หน้าที่” เป็นดั่งเงาของกันและกัน ดังนั้น จึงไม่ควรแยกออกจากกัน ส่วนการเรียบเรียงนั้นบกพร่องเล็กน้อย เช่น เลขลำดับผิดพลาด เป็นต้น

สรุปผล

ฉะนั้นหน้าที่ทั้งหลายเหล่านี้จึงถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดที่ทุก ๆ คนจะต้องศึกษาให้เข้าใจดี และพร้อมอยู่เสมอที่จะปฏิบัติได้ในเมื่อ ตนได้รับหน้าที่นั้น ๆ เพราะว่าหน้าที่นี้ก็คือตัวธรรมะนั้นเอง ผู้ใดปฏิบัติ หน้าที่ของคนถูกต้อง ผู้นั้นได้ชื่อว่าปฏิบัติธรรมะ ผู้ใดปฏิบัติธรรมะ ผู้นั้นชื่อว่าบูชาสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า และเมื่อทุกคนได้ปฏิบัติ หน้าที่ของตนถูกต้องครบบริบูรณ์ตนเองย่อมได้ลาภ, ยศ, สรรเสริญ และความสุขความเจริญตามสมควรแก่การปฏิบัติอย่างแน่อน และสังคมตลอด จนประเทศชาติก็ย่อมได้รับความร่มเย็นเป็นสุขโดยทั่วกันอย่างแน่นอนเพราะโลกทุก ๆ วันนี้มีแต่เดือดร้อนหาความสุขไม่ได้ มิได้มีสาเหตุจากอย่างอื่นเลย เป็นเพราะทุกคนไม่ได้พยายาม ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองเป็นส่วนใหญ่ มีแต่ผู้เป่าประกาศและ โฆษณาชักชวนหรือบังคับให้ผู้อื่นปฏิบัติตามหน้าที่ สิ่งที่สำคัญผู้ใดได้ปฏิบัติตามหน้าที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติตามสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านได้ชี้ทางพ้นจากทุกข์ให้แก่เรา ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของคนทุกคน ที่ล้วนแต่ต้องการพ้นทุกข์ บรรลุนิพพานแต่ความสุขความเจริญ ในเมื่อชีวิตคนเรามันสั้นควรทำหน้าที่ให้ดีที่สุดอย่างเต็มที่ก่อนที่จะจากโลกนี้ไป

เอกสารอ้างอิง

ทัศนีย์ ทองสว่าง. (2537). *สังคมไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

พุทธทาสภิกขุ. (2522). *เตือนใจวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542*. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.